

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 347.963 (477)

С. О. Жувака

ПРОКУРАТУРА ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РОКІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Статтю присвячено історії прокуратури під час Української революції 1917-1921 років. Розглянуто історіографію та джерельну базу досліджуваної тематики. Вивчено наукову думку про результати діяльності прокуратури, наведено раніше невідомі історико-правові науці архівні документи. Здійснено юридичний аналіз нормативно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури. Установлено історичне значення функціонування контрольно-наглядових органів у визвольній боротьбі початку ХХ століття та утвердження української державності у формі Української Народної Республіки.

Ключові слова: *прокуратура, функції прокуратури, історія прокуратури, прокурорський нагляд, прокураторія, Українська революція, Українська Народна Республіка.*

Постановка проблеми. Маючи на меті вшанування традицій боротьби за соборність та незалежність України, військової звитяги захисників рідної землі, творців національної державності, визнання історичного значення подій, пов'язаних з визвольною боротьбою початку ХХ століття та утвердженням української державності у формі Української Народної Республіки (далі – УНР), а також у зв'язку зі 100-річчям подій національно-визвольних змагань, 2017 рік проголошено Роком Української революції 1917-1921 років.

Відповідно до пункту 3 Указу Президента України «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 років» від 22 січня 2016 року № 17/2016 одним з ключових напрямів ушанування цих доленосних подій передбачено підготовку та публікацію наукових праць, збірок документів і матеріалів, енциклопедичних, довідкових та інших видань, присвячених 100-річчю подій Української революції 1917-1921 років, її ролі в історії України та Європи, а також життю й діяльності учасників українського визвольного руху початку ХХ століття [1].

Крім того, закономірності становлення та розвитку держави і права України на різних етапах її історії визначено одним з пріоритетних напрямів правової науки відповідно до Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки (пункт 2 Проблеми формування національної правової системи України та її адаптація до європейського права) [2].

Водночас прокуратура України наразі переживає складний процес реформування, а врахування історичного досвіду, національних традицій та української ментальності є запорукою успішної побудови оновленої прокурорської системи, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок щодо вивчення історії функцій прокуратури України зробили В. О. Боняк, М. І. Бортун, В. В. Землянська, П. М. Каркач, А. Ю. Іванова, В. В. Карпунцов, О. С. Козачук, І. М. Козьяков, Т. В. Корнякова, В. Г. Клочков, М. В. Косюта, В. М. Кравчук, М. І. Мичко, Т. О. Подковенко, Є. М. Попович, В. В. Сухонос, Н. І. Холодницький, Б. В. Френц, Н. Ч. Цакадзе, В. М. Юрчишин, М. К. Якимчук.

Формування цілей. Метою цієї статті є проведення комплексної історико-правової характеристики діяльності прокуратури під час Української революції 1917-1921 років, а також аналіз наукової думки про утворення та функціонування прокуратури на теренах України в добу національно-визвольних змагань, вивчення джерельної бази та раніше невідомих архівних документів.

Виклад основного матеріалу. Одним з перших базових досліджень, присвяченому історії судових та прокурорських органів часів УНР, є монографія О. В. Тимощука «Охоронний апарат Української Держави (квітень – грудень 1918 р.)», у якій поглиблено вивчено функціонування прокуратури часів Гетьманату. Науковець дійшов висновку, що незважаючи на кризовий соціально-економічний, політичний і правовий стан країни на момент приходу П. Скоропадського до влади, голові Української Держави та його урядовому оточенню вдалося розробити державну охоронну концепцію та здійснити низку заходів з її нормативно-організаційного забезпечення. Проте за умов поширеного правового нігілізму, анархічних наслідків російської революції в П. Скоропадського не було історичних шансів виводу держави з кризової ситуації та наведення порядку в країні [3].

В іншій науковій публікації О. В. Тимощука «Органи прокуратури в загальній системі юстиції Української Держави 1918 р.» безпосередньо висвітлювалося питання щодо прокуратури УНР як складової частини судового відомства, але зі своєю специфічною організацією [4, с. 317].

Для дослідження наведеної тематики цікавою є також праця Т. О. Подковенка «Становлення системи законодавства України в 1917-1920 роках (Українська Центральна Рада, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія УНР)», у якій через призму аналізу законів у галузі судочинства уряду П. Скоропадського, простежено очевидну спрямованість законодавства на дореволюційну російську прокурорську систему. Автор акцентує увагу на тому, що процес формування прокуратури відбувався одночасно зі створенням регулярної армії Гетьманату [5].

Указані здобутки авторів мають особливу наукову цінність, однак у наведених публікаціях прокуратура висвітлювалася тільки в часи правління П. Скоропадського, які є лише одним з проміжних етапів становлення УНР.

Так само В. В. Землянська при написанні дисертаційного дослідження «Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, Гетьманату та Директорії» дослідила окремі аспекти щодо історії української прокуратури в період 1917-1921 рр. Авторка констатувала, що на початковому етапі органи прокуратури деякий час керувалися законами колишньої Російської імперії та Тимчасового уряду. Однак їм на заміну

поступово надходили нові нормативно-правові акти, прийняті урядами Центральної Ради, Гетьманату Скоропадського та Директорії, які закріпили низку положень, відмінних від дореволюційного російського законодавства, і що стали принципово новими на той час. Ці положення пізніше знайшли своє відображення навіть у кримінально-процесуальному законодавстві Української Соціалістичної Радянської Республіки [6, с. 18].

Відзначимо працю А. Ю. Іванової, яка здійснила комплексний історико-правовий аналіз становлення та розвитку законодавчого процесу й елементів законодавчої техніки в період Центральної Ради, Гетьманату та Директорії. Таким чином, була охарактеризована особлива функція прокурора – редагування відомостей Державного Сенату, який діяв при канцелярії Адміністрації Генерального суду Державного Сенату [7, с. 107].

Безперечно, усі з наведених праць мають винятковий науковий інтерес. Однак питання організації прокурорського нагляду й діяльності контрольно-наглядових органів на всіх етапах становлення Української держави 1917-1921 років, в умовах національно-визвольної боротьби, конкретно ніким не досліджувалися.

Після зречення імператора Миколи II новостворений Тимчасовий уряд у терміновому порядку направив до губернціальних органів циркулярні листи про налагодження нового ладу. Наразі в Державному архіві Миколаївської області зберігся документ від 8 березня 1917 року № 8885 – повідомлення Міністра Юстиції О. Керенського, адресоване голові з'їзду мирових судів Херсонської губернії, такого змісту: «У зв'язку з переходом верховної влади до Тимчасового уряду, вироки, рішення та ухвали судових рішень проголошуються від імені Тимчасового уряду в такій формі «По указу Тимчасового уряду...»» [8, арк. 36]. Наведене положення було чинне допоки 10 листопада 1917 року вступив у дію Циркуляр Генерального секретаріату Української Народної Республіки до голів і прокурорів судових палат щодо необхідності використання при винесенні присудів, вироків і постанов форм «Іменем Української Народної Республіки» [9].

Повалення монархічного ладу викликало неабияке занепокоєння місцевих посадовців. Наприклад, 8 квітня 1917 року з цього приводу в Херсоні зібралися службовці Херсонського Мирowego округу та прокурорські працівники для обговорення питань щодо майбутнього держави. Однак на цих зборах не було остаточно визначено регіональне підпорядкування судово-прокурорських органів, оскільки з того моменту вже точилися політичні протистояння між прихильниками російської влади та новоствореної Центральної Ради [8, арк. 63].

Майже по всій території України активно діяв національно-визвольний рух. У різних містах періодично змінювалася влада, а прокуратурі доводилося діяти здебільшого ситуативно, залежно від політичної обстановки. Так, у спогадах одного з громадських діячів О. О. Несвіцького згадується про те, як 15 вересня 1917 року в Полтаві за відмову в співпраці з більшовиками було заарештовано прокурора Полтавського окружного суду Дубровіна Федора Павловича та товариша прокурора Костенка Миколу Тихоновича, а через два місяці Рада депутатів більшовиків Полтави постановила про звільнення з посад усіх інших прокурорів та слідчих судів

[9, с. 23]. Зі свого боку посадовці відмовилися від здачі справ, за що підлягали переслідуванню [10].

На українських територіях, де активно точилися військові дії, прокуратура зовсім переставала функціонувати. Підтвердженням цього є лист-повідомлення товариша прокурора Полтавського окружного суду О. П. Гесслера, датований 26 січня 1918 року № 233, у якому йшлося про неможливість виїхати до міста Кобеляки на з'їзд мирових суддів у зв'язку з перекриттям усіх залізничних сполучень, унаслідок активних боїв між українськими та радянськими військами. Також зазначалося про неможливість виконання своїх повноважень через складну політичну обстановку [11, арк. 17].

Звичайно, усі ці події призводили до погіршення або ж навіть повного зупинення прокурорського нагляду на окремих територіях. Тенденції послаблення роботи судово-правоохоронної системи простежується із звітів прокурорів окружних судів. Так, наприклад, згідно з Відомостями про діяльність чинів прокурорського нагляду Лубенського окружного суду за 1917 рік у Лохвицькій дільниці знаходилося в провадженні 195 справ, з яких закінчено з обвинувальним актом лише 9, а направлено прокуророві судової палати 10. Аналогічна ситуація мала місце на Золотоніській дільниці, де з 281 справ до суду направлено було лише 33, а з обвинувальним актом закінчено 24 [12, с. 5]. Різке зменшення кількості заведених справ, щодо яких здійснювався прокурорський нагляд, пояснюється тим, що станом на 1917 рік прокурорами здебільшого розглядалися ті справи, що були розпочаті на початку року та незакінчені, які перейшли з попередніх років, а нових практично не порушувалося.

З приводу прокурорського нагляду за місцями попереднього ув'язнення: відповідно до річного звіту канцелярії прокурора Лубенського окружного суду за 1917 рік (Наряд № 4) станом на початок 1917 року в Лубенській в'язниці перебувало 139 арештантів, піднаглядних прокуророві окружного суду, а на початку 1918 року залишилося всього 51 [13, с. 3].

До сьогодні збереглося чимало свідчень про масові звільнення арештантів, утримуваних на час попереднього слідства. Про безлади у в'язницях, які чинилися протягом 1917 року, демонструє рапорт начальника Полтавської тюрми прокуророві Полтавського окружного суду від 24 квітня 1918 року № 104, у якому йшлося про неможливість переведення арештантів за наказом прокурора, оскільки з усіх осіб, які були йому піднаглядні, залишився лише один арештант. Стосовно інших у документі зазначається: «...Лукашенко й Іщенко втекли з тюрми, Грузин за розпорядженням Слідчої комісії Полтавської Ради звільнений. Корнієнка перевели до Миргородської тюрми, усі інші переведені 27 жовтня 1917 року в Хорольську тюрму для подальшого утримання під вартою» [14, арк. 83].

У зв'язку з цими подіями Полтавська тюремна інспекція звернулася з поданням до прокурора Полтавського окружного суду (документ від 30 травня 1918 року № 2475), у якому йшлося про таке: «Згідно з розпорядженням Головного тюремного управління від 10 травня 1918 року № 35 на нас покладено обов'язок організувати комісію для оцінки збитків,

завданих більшовиками в місцях позбавлення волі, персоналу, службовцям і ув'язненим. У комісію повинні увійти представники прокуратури, загальні організації та повітові старости» [12, арк. 133].

Аналогічним чином було створено спеціальну слідчу комісію щодо розслідування фактів викрадення озброєння більшовиками з приміщення судово-кримінальної міліції в ніч на 7 січня 1918 року. З такою вимогою 13 липня 1918 року звернувся прокурор Полтавського окружного суду до Полтавської судово-кримінальної варти [12, арк. 284].

Однак місцями на окремих українських територіях до кінця 1917 року продовжувала поширюватися радянська влада, яка принципово відрізнялася поглядами щодо побудови контрольних-наглядних органів. Так, зокрема, 24 листопада 1917 року Рада народних комісарів прийняла Декрет про суд № 1 [15], у якому йшлося про остаточне скасування прокуратури. Таким чином, ліквідовувалися донині існуючі інститути судових слідчих, прокурорського нагляду, а також присяжні й приватні адвокатури (пункт 3). Функції прокурорського нагляду переходили до особливих комісарів, обраних місцевими радами робітничих, солдатських і селянських депутатів, які отримували майно цих установ та приймали до свого провадження всі справи, у тому числі ті, що були в архівах. Певні прокурорські повноваження щодо нагляду за дотриманням «революційної» законності перебрала на себе судово-кримінальна міліція. Про специфіку роботи цього органу можливо пересвідчитися з рапорту начальника Полтавської судово-кримінальної міліції В. В. Соловйова від 28 грудня 1918 року, у якому йшлося про наклеп на нього з боку свого помічника В. М. Дяченка. Соловйов, виправдовуючи себе, описував усі свої досягнення у «справі революції» щодо боротьби з контрреволюційним елементом серед службовців [12, с. 20]. Тим самим, акцентується увага тільки на виконанні функції збереження радянської влади, тоді як інших повноважень, притаманних прокуророві, у діяльності цих органів не спостерігається.

Однак попри такі складні умови, у яких перебувала молода Українська держава, Центральною Радою поступово здійснювалися кроки щодо налагодження механізмів державного регулювання в усіх сферах суспільного життя, у тому числі в судово-правоохоронній. Так, у березні 1917 року було створено правничу комісію, а в червні того ж року запроваджено Генеральний Секретаріат, до складу якого входило 14 генеральних секретарів, зокрема один з них у справах юстиції.

Генеральний секретар у судових справах виконував по суті функції Міністра юстиції, а при Генеральному суді запроваджувалась оновлена прокуратура. Генеральний Секретар у судових справах призначав прокурорів з покладанням на них обов'язків керівництва прокуратурою. Таким чином, цей орган практично підпорядковувався Генеральному секретареві в судових справах [16].

Водночас в УНР прокуратура опинилася в подвійному підпорядкуванні. З одного боку, вона діяла при Генеральному Суді й називалася – Прокуратура Генерального Суду, а з іншого – її регламент затверджувався Секретарством судових справ, надаючи одному з прокурорів звання старшого й доручало «провід над прокураторією».

Центральна Рада 4 січня 1918 року прийняла Закон «Про заснування прокураторського нагляду на Україні», згідно з яким прокураторії утворювалися при апеляційних й окружних судах. Штат прокураторії при Генеральному Суді складався зі старшого прокуратора, трьох прокураторів, писаря й помічника писаря. Це було продовженням розпочатої роботи зі створення структур прокураторського нагляду УНР. Очолювали відповідні прокураторії старші прокуратори. Усі вони призначалися Генеральним секретарем судових справ. Водночас скасовувалися посади прокурорів та товаришів прокурора окружних судів [16].

З цього моменту спостерігається активний процес реорганізації органів прокуратури. Свідченням цього є лист Губернського Коменданта Полтавщини УНР від 6 квітня 1918 року №1325 Прокуророві Полтавського окружного суду, у якому йшлося про необхідність останнього звернутися до Штабу I-ї дивізії й діяти за наказами, які окремо йому надсилатимуться [12, арк. 29]. Відповідно до Наказу №12 Генерал-Прокурора, логічним чинам прокураторського нагляду потрібно було направити справи за належністю для здачі в архів [12, арк. 28].

Докорінні зміни в діяльності судово-правоохоронних органів відбулися з приходом до влади П. Скоропадського. Відтак, на Генеральний Суд покладалися обов'язки «вищого охоронителя й захисника закону» та Вищого Суду України в судових й адміністративних справах. Назва «Українська Народна Республіка» змінювалася на «Українську Державу». Головою Генерального Суду, а одночасно й Генеральним прокурором України, був призначений М. Чубинський [16].

У подальшому, 8 липня 1918 року Гетьманом П. Скоропадським було затверджено Закон «Про утворення Державного Сенату», ухвалений Радою міністрів Української Держави. У цьому документі деякі норми також стосувалися прокуратури. Наприклад, було встановлено, що «при кожному Генеральнім Судді, а також при Загальнім Зібранні Державного Сенату перебувають прокурор і товариш прокурора під вищим наглядом міністра юстиції як Генерального прокурора».

Таким чином, прокурорам Державного Сенату Української держави надавалося право порушувати питання про необхідність тлумачення, доповнення або зміни існуючих законів. Прокуратура була зобов'язана керуватися у своїй діяльності нормами, які раніше регулювали функції прокуратури Правительствующого Сенату [16]. Тож можемо стверджувати, що за часів Гетьманату частково відновлювалася система прокураторського нагляду дореволюційного зразка.

Місцеві прокуратури здебільшого наглядали за діяльністю державної варті (служба правопорядку, створена 18 травня 1918 року), якій доручалося проведення дізнання по окремих категоріях правопорушень. Для цього прокурор уносив відповідну резолюцію начальникові судово-кримінальної варті [12, арк. 320].

Крім того, винятковою функцією прокуратури був нагляд за недопущенням ринкових спекуляцій та монополізації щодо торгівлі сільськогосподарської продукції. Приміром, уповноважений Міністерства

по закупці хліба для армії в Полтавській губернії періодично звітував старшому прокуророві про встановлені державою ціни на окремі групи сільськогосподарських товарів (документ № 6000 від 1 липня 1918 року) [12, арк. 272]. На підставі цього, прокуратура через доручення відповідним органам, або ж навіть самостійно, виявляла факти таких правопорушень.

Зауважимо, що прокуратура часів правління П. Скоропадського була значно мілітаризована та мала тісний зв'язок з військовими інститутами. Унаслідок чого 21 червня 1918 року було ухвалено Закон «Про організацію військово-судових інституцій та їх компетенцію». У документі передбачалися військові суди, які поділялися на вищі (Київський та Катеринославський) і штабні (при штабах дивізій, корпусів та Головному штабі). Також система військової юстиції підпорядковувалася Головному військово-судовому управлінню, до складу якого входили відділи: загального, прокурорського та законодавчого спрямування. На загальний відділ покладалася функція вирішення персональних та господарських справ. Прокурорський відділ (касаційний) здійснював прокурорський нагляд. У законодавчому відділі розроблялися нормативно-правові акти [12, арк. 291-292].

У Законі зазначалося, що в штабних судах повинен був брати участь прокуратор й оборонець (пункт 7). Для «прокураторського догляду» при Вищих Військових судах існували прокуратори та кандидати на військові посади (пункт 11) [12, арк. 371].

У листі Полтавському прокуророві від Вищого військового суду Катеринославської губернії, датованому 16 червня 1918 року (вхідний № 68), надавалися чіткі роз'яснення з приводу того, що у вищих судах під час судового засідання обов'язково повинен бути присутній військовий прокуратор або його товариш, секретар та оборонці [12, арк. 292].

Вищі військові суди вирішували питання щодо підслідності судових справ про військові злочини. Так, прокурором Катеринославського Вищого військового суду Боголюбівим було надіслано прокуророві Полтавського окружного суду матеріали справи разом із супровідним листом від 27 серпня 1918 року, у якому йшлося: «Надсилається за належністю справа обвинуваченого за участь у більшовицькому русі Бориса Костинського, оскільки той не перебував на військовій службі Української держави згідно з чим ця справа підлягає розгляду в Полтавському окружному суді» [12, арк. 417].

За вивченими нами архівних документів було встановлено, що за часів Гетьманату частина прокурорських функцій переходили до військових комендантів. Так, наприклад, німецьким комендантом Полтавської губернії 10 травня 1918 року, на підставі подання Хорольського старости С. Родзянка, було винесено постанову про арешт Д. І. Сінельникова, який під час більшовицької окупації брав активну участь у каральних акціях проти місцевих селян. Згідно з цим документом до арештанта застосовувався такий запобіжний захід для подальшої підготовки до проведення суду над ним [12, арк. 85]. До цього такі рішення приймалися здебільшого прокурорами.

Однак після відновлення Директорією УНР на чолі з С. Петлюрою 2 січня 1919 року було скасовано закон «Про утворення Державного Сенату». Відтак, почав діяти Найвищий Суд Української Народної Республіки. Одночасно затверджувалися штати Надвищого Суду, яким охоплювалася й

Прокуратурія. Вона формувалася зі старшого прокуратора, семи прокураторів та одного секретаря прокуратора.

Говорячи про повітових прокурорів, можемо стверджувати, що в їх діяльності мало що змінилося в порівнянні з дореволюційною епохою. Основною функцією залишався прокурорський нагляд за веденням справ. Так, наприклад, у вказівках товариша прокурора судовому слідчому 2-ї дільниці Кобеляцького уїзду від 16 січня 1919 року, з приводу розбійного нападу на садибу громадянина Проскури та вбивства його дружини, підставою прокурорського керівництва наводилося положення пункту 2 § 2 «Наказу чинам прокурорського нагляду судових палат й окружних судів», виданого ще в 1896 році [12, арк. 207]. З матеріалів наглядового провадження простежується, що прокурор, вивчаючи результати розслідування, установлював обсяг належності та допустимості зібраних доказів, на підставі чого виносив обґрунтовані вказівки процесуального характеру, тим самим брав активну участь у встановленні об'єктивної істини по справі.

З приходом більшовицької влади діяльність прокуратури була переформатована під новий радянський лад, яка поступово перетворювалася на карально-репресивний орган, а вже 28 червня 1922 року Постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету було створено Державну прокуратуру УРСР та затверджено «Положення про прокурорський нагляд».

Висновки. Отже, вивчення архівних фондів, у яких зберігаються документи часів національно-визвольних змагань, дозволило нам більш поглиблено дослідити історію прокуратури на теренах України. Аналізуючи діяльність регіональних і територіальних органів прокуратури, можемо констатувати, що повне та повсюдне їх підпорядкування центральним інститутам державної влади не відбулося, що значно послабило її позиції на місцях. Через постійну зміну керівництва та недостатність виробленого механізму державного управління місцевими прокуратурами останні більшою мірою діяли так, як за часів існування Російської імперії. Уважаємо, за умов виникнення певних історичних паралелей, пов'язаних з російською агресією, наведене слід урахувувати при організації відомчого контролю місцевих прокуратур, особливо на територіях з підвищеним рівнем терористичних загроз та сепаратистських настроїв.

Використані джерела:

1. Указ Президента України «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 років» від 22 січня 2016 року № 17/2016 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/17/2016>
2. Стратегія розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aprnu.kharkiv.org/doc/strategiya.pdf>
3. Тимошук, О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень – грудень 1918 р.): Монографія / О. В. Тимошук. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 462 с.

4. Тимощук, О. В. Органи прокуратури в загальній системі юстиції Української Держави 1918 р. // О. В. Тимощук / Держава і право. – К., 2000. – Вип. 5. – С. 62-72.
5. Подковенко, Т. О. Становлення системи законодавства України в 1917-1920 роках (Українська Центральна Рада, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія УНР): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Т. О. Подковенко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2004. – 21 с.
6. Землянська, В. В. Кримінально-процесуальне законодавство Центральної Ради, гетьманату Скоропадського та Директорії: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / В. В. Землянська; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2002. – 20 с.
7. Іванова, А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка у період Центральної Ради, Гетьманату та Директорії: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А. Ю. Іванова; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2005. – 221 с.
8. Державний архів Миколаївської області. – Фонд 291, опис 1, справа 2. – Переписка по судовим справам з волосними та сільськими управліннями. – Лист волосному суду Херсонського Мирового округу від 18.03.17 №2775. – 63 арк.
9. Центральний державний історичний архів України. – Фонд 1072, опис 4, справа 6. – 60 арк.
10. Несвицкий, А. А. Полтава в дни революции и в период смуты 1917-1922 гг: Дневник /А. А. Несвицкий. – Полтава, 1995. – 280 с.
11. Державний архів Полтавської області. – Фонд 8831, опис15, справа 1. – Рукописи из дневника Александра Александровича Несвицкого.
12. Державний архів Полтавської області. – Фонд № 138 Опис 1, справа 581. Прокурор Полтавского окружного суда, г. Полтава Полтавской губернии (1890-1919) / Накази, інструкції, Міністерства юстиції, губернського коменданта Полтавщини та німецького коменданта про їх діяльність (02.08.1917 – 31.12.1918). – 427 арк.
13. Державний архів Полтавської області. – Фонд 768, опис 3. – Прокурор Лубенского окружного суда, г. Лубны Лубенского уезда Полтавской губернии (1906-1919) // Ведомость № 1 «О деятельности чинов прокурорского надзора Лубенского окружного суда за 1917». – 108 арк.
14. Державний архів Полтавської області. – Фонд 768, опис 3. – Прокурор Лубенского окружного суда, г. Лубны Лубенского уезда Полтавской губернии (1906-1919) // Годовой отчет наряд № 4 Канцелярии прокурора Лубенского окружного Суда за 1917 год. – 69 арк.
15. Ломов, В. С. Органы предварительного расследования в Советском государстве до издания Декрета о суде № 1: Лекция / В. С. Ломов ; Под ред. д-ра юрид. наук, проф. В. С. Кульчицкого; М-во внутр. дел СССР, Вышш. следств. школа. – Волгоград : Вышш. след. школа МВД СССР, 1976. – 47 с.
16. Прокуратура України в 1917-1919 роках / Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – http://www.gp.gov.ua/ua/1917_1919.html

Стаття надійшла до редколегії 23.09.2016

Жувака С.А. Прокуратура во время Украинской революции 1917-1921 годов: историко-правовой анализ

Статья посвящена истории прокуратуры во время Украинской революции 1917-1921 годов. Рассматривается историография и источниковая база исследуемой тематики. Изучается научная мысль о результатах деятельности прокуратуры, приводятся ранее неизвестные историко-правовой науке архивные документы. Осуществляется юридический анализ нормативно-правового обеспечения деятельности органов прокуратуры. Устанавливается историческое значение функционирования контрольно-надзорных органов в освободительной борьбе начала XX века и утверждением украинской государственности в форме Украинской Народной Республики.

Ключевые слова: *прокуратура, функции прокуратуры, история прокуратуры, прокурорский надзор, Прокуратурия, Украинская революция, Украинская Народная Республика.*

Zhuvaka S. Prosecutor during Ukrainian revolution 1917-1921 years: historical and legal analysis

The article is devoted to the history of the prosecutor's office during the Ukrainian revolution of 1917-1921 years. We consider the historiography and source base study subjects. We study the scientific thinking on the performance of the Prosecutor's Office, are previously unknown historical and legal science archival documents. It provides legal analysis of regulatory and legal support of the prosecution. It sets the historical significance of the functioning of regulatory bodies in the liberation struggle of the early XX century and the establishment of the Ukrainian state in the form of Ukrainian People's Republic.

Studied the chronology of the development of law enforcement institutions of the Central Rada, Hetmanate and directory. Characterized by their legal status in the context of the process of public education.

It is proved that a specified period of time the prosecuting authorities in their work guided by the norms of the Russian Empire and the Provisional Government. However, due to an active legislative process on the settlement of judicial and law enforcement officials, the prosecutor's office Ukrainian People's Republic was quickly reformed and gained a completely new look.

The author reveals the questions about the structure of the prosecutor's office, analyzed the content its activities in some areas. Based on official records, preserved in the archives, described personnel policy in the judicial and prosecutorial system.

REDD statistical information on the results of the work of local prosecutors analyzed the specifics of their work in different regions.

It is proved that in certain regions of Ukraine, in particular Nikolaev, Poltava, Kherson provinces from time to time there were several bodies with inherent functions of prosecutor's supervision, while being under different authorities, which led to the partial destruction of the prosecutor's system, especially at the local level. It was established that the main function of the district prosecutors had oversight over the conduct of affairs. Due to the constant change in leadership, and insufficient to develop a mechanism of public control by the central government, local prosecutors mainly operated as in the times of the Russian Empire.

Key words: *prosecutor, prosecutor's function, history of prosecutors, public prosecutor's supervision, the procurator, the Ukrainian revolution, Ukrainian People's Republic.*